

En kritisk diskursanalys av riksdagsdebatten om en kriminalisering av svenskars sexköp utomlands

Nike Stadler

Avdelningen för mänskliga rättigheter
Historiska institutionen
Kurskod: MRSG31
Termin: ht-terminen 2015
Handledare: Lena Halldenius & Emma Sundkvist
Omfång: 12778

Abstract

Den svenska sexköpslagen har sedan införandet varit frekvent omdebatterad i politiska debatter. Under de senaste åren har även ett förslag om en kriminalisering av svenskars sexköp utomlands framträtt i politiska debatter. Syftet med denna uppsats är att kritiskt analysera en riksdagsdebatt om en utvidgning av den svenska sexköpslagen till att även gälla sexköp utomlands. Detta har gjorts med hjälp av van Dijks kritiska diskursanalys, vars fokus är sociala problem och diskursens (re)produktion av dominans och social ojämlikhet. Ett antal diskurser har identifierats genom en analys av debattens centrala teman. Dessa teman är synen på lagens syfte och effekt, synen på prostitution samt synen på kravet på dubbel straffbarhet. Synen på lagens syfte kan ses som en huvudsaklig diskursiv strid, vilken oundvikligen utmynnar i skilda åsikter om lagens effekt. De huvudsakliga diskurser som har identifierats är bland annat en hotbildsdiskurs, en juridisk diskurs, en normativ diskurs samt en rättighetsdiskurs. Diskursen har vidare visat sig upprätthålla och reproducera ett "vi"- och "dem"-perspektiv samt en samhällelig kognition om turism, där turisten frånskrivs dess allmänna ansvar och där människans skyldigheter gentemot andra fixeras vid territorium.

Nyckelord : Sexturism, svensk politisk debatt, kritisk diskursanalys, åtgärder, sexköpslagen, Sveriges riksdag, ansvar

Innehållsförteckning

1	Inledning	4
1.1	Problemformulering, syfte och frågeställningar	6
1.2	Material och avgränsningar	7
2	Teori och metod	8
2.1	CDA´s teoretiska utgångspunkter	8
2.2	Metod - Diskursiva strukturer	9
2.3	Metod - Diskursiva strategier	10
3	Litteraturöversikt och tidigare forskning	11
4	Analys	17
4.1	Diskursiva strukturer	17
4.2	Diskursiva strategier	18
4.2.1	Synen på lagförslagets syfte och effekt	19
4.2.2	Synen på kravet på dubbel straffbarhet	26
4.2.3	Synen på prostitution och den svenska sexköpslagen	31
5	Diskussion och slutsats	39
	Referenser	44

1 Inledning

Enligt FN:s fackorgan UNWTO som arbetar för främjandet av turism kan turismen direkt och indirekt bidra till uppfyllandet av alla nya globala utvecklingsmål som träder i kraft i januari 2016. De menar att turismen bland annat kan öka kvinnors inflytande och bidra till ökad jämställdhet genom fler jobb- och andra "inkomst-genererande" möjligheter, reducera den ekonomiska ojämlikheten både inom och mellan nationsgränser och gynna multikulturalism och förståelse.¹ Studier visar på att globaliseringen och ökade mellanstatliga relationer till viss del har ökat kvinnors möjlighet till arbete men att lättare resemöjligheter, en större uppmuntran till turism i "utvecklingsländer" och en bredare tillgänglighet till Internet har öppnat upp för ökat utrymme för sexuell exploatering genom sexturism.²

I en forskningsrapport från 2008 har tretton olika forskare från olika discipliner kartlagt attityder och förhållningssätt bland män och kvinnor till prostitution i Norden. Utredning beskriver och analyserar lagstiftning och sociala insatser som riktas mot prostitution i de nordiska länderna. Rapporten redogör för förändringar i prostitutionsmarknaden och menar att bland annat en förändring har skett på grund av globaliseringen. Resultaten visar vidare på att sexturism är ett allt vanligare fenomen, samt att det är mer vanligt för svenska män att köpa sex utomlands än i Sverige. I en sammanställningen av forskning som utredarna redogör för uppgav cirka 80 procent av sexköparna att deras senaste sexköp skedde utomlands.³ Detta beror delvis på att sexköparna påverkas av de normer som finns i Sverige, men att dessa sätts ur spel när de åker utomlands, eftersom de inte längre är lika bundna av dessa värden. Vilket land

¹ World Tourism Organization (UNWTO), "Tourism and the Sustainable Development Goals", 2015, Spain, Madrid.

² Samarasinghe, Vidyamali, 2007, *Female sex trafficking in Asia : the resilience of Patriarchy in a changing world*, Routledge, New York, 2007, s. 8.

³ Charlotta Holmström & May-Len Skilbrei (red.), 2008, "Prostitution i Norden", TemaNord 2008:604, Nordiska ministerrådet, Köpenhamn, s. 358.

man väljer att köpa sexuella tjänster beror bland annat på hur tillgänglig marknaden är där och hur lagarna är reglerade.⁴

Den svenska sexköpslagen trädde i kraft den 1 januari 1999 och statueras i 6 kap. 11 § brottsbalken. I brottsbalken 2 kap 2 § 2 st stadgas även ett krav på dubbel straffbarhet; vilket innebär att svensk domstol kan döma för ett brott begått utomlands endast om handlingen är kriminaliserad även där.⁵ Ett antal undantag från denna princip har gjorts, bland annat gällande könsstympning, barnpornografibrott samt vissa narkotikabrott.⁶ Förslaget om en kriminalisering av sexköp ingick i regeringsproposition *Kvinnofrid* (prop. 1997/98:55) där en insikt om att uppmärksamheten måste riktas mot sexköparna, snarare än de prostituerade, statuerades. Den svenska sexköpslagen motiverades vid införandet bland annat med att prostitution medför allvarliga skador för samhället och individen, och att det ur ett jämställdhetsperspektiv är oacceptabelt att köpa sexuella tjänster. Förbudet ansågs även vara en markering gentemot andra länder samt ett sätt att motarbeta människohandel, vars gränsöverskridande karaktär ansågs kräva internationell samverkan.⁷ Kriminaliseringen av sexköpare ansågs framförallt ha en avskräckande effekt, och minska efterfrågan.⁸

2010 gavs en statlig utvärdering ut av den svenska sexköpslagen, bland annat med förslag på ändringar och andra överväganden. I utredningen konstateras att det finns ett behov av att utvidga förbudets tillämpningsområde så att det även gäller utomlands. Den generella utgångspunkten för straffbud i brottsbalken beskrivs vara deras universella tillämplighet; vilket innebär att brotten anses vara brott mot svensk lagstiftning oavsett var och mot vem gärningen begås. Detta eftersom brottsbalksbrotten anses vara moraliskt förkastliga och straffbelagda i många länder.⁹ Utredningen konstaterar därmed att det inte finns några territoriella nationella begränsningar för sexköpslagens tillämplighet, men att det inte finns tillräckliga juridiska grunder för att frångå kravet på dubbel straffbarhet;

⁴ Ibid, s. 358.

⁵ SOU 2010:49, "Förbud mot köp av sexuell tjänst. En utvärdering 1999-2008.", s. 257.

⁶ Regeringskansliet, "Lagföring i Sverige av sexköp utomlands ska utredas", 30 januari, 2015.

⁷ SOU 2010:49, s. 16.

⁸ Ibid, s. 13.

⁹ Ibid, s. 81.

“Även om förbudets tillämplighet inte är begränsat till gärningar som begåtts i Sverige innebär denna slutsats inte att svensk domstol är behörig att döma till ansvar för brotten.”¹⁰

I utredningen trycker man dock på behovet att utreda möjligheten i att lagföra sexköpsbrott begångna utomlands, särskilt gällande personer som företräder Sverige eller svenska intressen. Man påpekar även att Norge, sedan 1 januari 2009, lagför sexköp begångna utomlands av norska medborgare eller utländska medborgare bosatta i Norge. Denna lags effekter undersöks dock inte vidare i utredningen, vilket beskrivs bero på lagens tidsmässigt korta verkan.¹¹ En vidare utredning pågår just nu om en utvidgning av den svenska sexköpslagen och möjligheten att frångå kravet på dubbel straffbarhet, utan avgränsning till att skydda specifikt barn. Denna utredning beräknas vara klar i juni 2016.¹²

1.1 Problemformulering, syfte och frågeställningar

Frågan om huruvida man ska kriminalisera svenskars sexköp utomlands har cirkulerat i politiska debatter och gett upphov till motioner, riksdags- och mediala debatter. Jag ska i denna uppsats undersöka hur debatten i riksdagen fördes 2010 när frågan om en kriminalisering av svenskars sexköp utomlands överlades. Syftet med uppsatsen är att analysera centrala diskurser och hur argumentationen förs i riksdagen, genom Teun van Dijks kritiska diskursanalys, med ett fokus på makt och social ojämlikhet.

- Hur förs argumentationen för och emot en kriminalisering av svenska medborgares sexköp utomlands och vilka centrala diskurser kan urskiljas i debatten?
- Hur kan dessa förstås utifrån Van Dijks förståelse av makt och social ojämlikhet?

¹⁰ Ibid, s. 255.

¹¹ Ibid, s. 137.

¹² Regeringskansliet, “Lagföring i Sverige av sexköp utomlands ska utredas”, 30 januari, 2015.

1.2 Material och avgränsningar

Uppsatsens primärmaterial består av en riksdagspolitisk debatt från maj 2010 om förslaget om en utvidgningen av den svenska sexköpslagen (prop.2010/11:77). Debatten resulterade i en votering där majoriteten röstade nej, det bör dock poängteras att de partipolitiska åsikter som framförs i debatten skiljer sig från många av de åsikter som framförs i media och i motioner. Emellertid har jag valt att avgränsa mig till nedanstående riksdagspolitisk debatt. Debatten handlar även om en skärpt lagstiftning för sexköp inom Sverige. Denna del av debatten har jag valt att utesluta, med undantag av argument som speglar synen på prostitution som är relevant för min undersökning.

- Sveriges Riksdag, Protokoll 2010/11:101, Torsdagen den 12 maj 2010, 7 § “Skärpt straff för köp av sexuell tjänst”, http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Kammaren/Protokoll/Riksdagens-protokoll-2010111_GY09101/

Uppsatsens sekundärmaterial kommer att presenteras under teori och metod samt under avsnittet för tidigare forskning. Den tidigare forskningen består främst av olika perspektiv och förhållningssätt till prostitution och sexturism och kommer vidare att relateras till mina resultat i uppsatsens diskussion och slutsats. Detta för att ge läsaren en kontextuell förförståelse samt för att få en mer nyanserad diskussion och slutsats. Den forskning som jag har valt att inkludera beror på dess relevans till uppsatsens syfte, teori och metod. Jag har valt att använda van Dijks kritiska diskursanalys som både teori samt metod, hämtad från texten “Principles of Critical Discourse Analysis”¹³, där van Dijk bland annat förklarar sin syn på diskurser och makt samt exemplifierar genom en analys av ett parlamentariskt tal.

¹³ van Dijk, Teun. A., 1993, “Principles of Critical Discourse Analysis”. Discourse and Society”, London, Sage Publications, vol. 4, nr. 2, s. 249-283.

2 Teori och metod

Detta avsnitt avser att redogöra för uppsatsens teoretiska utgångspunkt samt metodologiska verktyg. Jag har valt att använda Teun van Dijks kritiska diskursanalys (CDA) som både teori och metod. van Dijk fokuserar sin diskursanalytiska forskning kring sociala problem och hur överordnade diskurser bidrar till att konstruera värdehierarkier och upprätthålla makt, varefter grundläggande aspekter såsom språkets betydelse, makt och social dominans kommer att vara i fokus. Jag har valt att dela upp mina diskursanalytiska verktyg i två delar, med olika inriktningar och fokus. Jag har även valt att inte använda mig av alla diskursiva aspekter och verktyg som van Dijk presenterar, utan har valt ut de metodologiska verktyg som är relevanta för uppsatsens material och syfte.

2.1 CDA's teoretiska utgångspunkter

Målet med van Dijks metodologi är att få djupare förståelse för diskurser och rollen av diskurser i ljuset av dominans som (re)producent av social ojämlikhet. En grundförutsättning för att tillämpa van Dijks kritiska diskursanalys är att analytikern själv tar ett moraliskt och sociopolitiskt ställningsstagande, och främst åta sig ett perspektiv utifrån de som drabbas av dominans och social ojämlikhet.¹⁴ Den sociala ojämlikhet som van Dijk presenterar kan vara baserad på grunder såsom politik, kön, klass, etnicitet och kultur och styrs och upprätthålls av politiska och sociala eliter, grupper eller institutioner. Dominans kan vara ett accepterat fenomen, och ta sig i uttryck i maktrelationer såsom mellan föränder och barn. Emellertid är det endast under vissa omständigheter dessa resulterar i social ojämlikhet, varpå legitimiteten i maktrelationen studeras.¹⁵ Eftersom makt och dominans följer ur överordnade grupper

¹⁴Ibid, s. 252.

¹⁵ Ibid, s. 250.

intressen studeras makt därför som en social företeelse ålagt uppifrån och ned, med fokus på legitimitet och de negativa effekterna av maktutövandet.¹⁶ Social makt baseras på en privilegerad tillgång till sociala resurser såsom position, gruppmedlemskap, status och inflytande. Tillgången och kontrollen över diskurser (både offentliga och underliggande) ses alltså som en maktresurs, vilket van Dijk kallar "discourse right". Desto mer tillgång till att medverka i diskurser och desto fler åhörare diskursen har, desto mer makt tillförsäkras makteliten. Ett exempel på en maktelit är parlamentariker, som har exklusiv tillgång till och kontroll över parlamentariska debatter.¹⁷ Makt involverar kontroll över andra grupper, en kontroll vilken kan ta sig uttryck som en direkt begränsning och fastställning av den undergivna gruppens liv och möjligheter men kan också innebära en mer subtil form av kontroll genom influering av dess tankar och åsikter. I vissa fall kan makten över diskursen och möjligheten till att influera den samhällliga kognitionen till den grad att dominansen accepteras och resulterar i en hegemoni.¹⁸ Maktmissbruk är ofta organiserat och institutionaliserat genom till exempel sanktionering av domstolar, legitimering genom lagar och ideologiskt upprätthållen genom media eller böcker. van Dijk menar att relationen mellan eliter, grupper eller institutioner (dominans) och dess kommunikativa interaktion (diskurs) inte nödvändigtvis är direkt, utan att stipuleras av människans sociala kognition. Diskursiv produktion/reproduktion av makt är ett resultat av maktelitens sociala kognition och bidrar i sin tur till (re)produktionen av en social, samhällelig kognition.¹⁹

2.2 Metod - Diskursens strukturer

Denna del av metoden kommer jag att använda i första delen av analysen och syftar till att förstå texten i sin helhet utifrån fyra utvalda grunder. De grunder som jag har valt att använda i min analys är tillgänglighet (access), genre, kommunikativa handlingar och deltagarnas positioner. Dessa steg kan ses som delmoment för att få en djupare

¹⁶ Ibid, s. 250.

¹⁷ Ibid, s. 256.

¹⁸ Ibid, s. 255.

¹⁹ Ibid, s. 262.

förståelse för debattens kontext och analyseras med fokus på makt och social ojämlikhet.

2.3 Metod - Diskursiva strategier

Denna del syftar till att synliggöra en mer diskret form av maktinflytande utifrån den faktiska argumentationen. Talarens/författarens perspektiv, nivå av specificitet och implicita åsikter kommer att undersökas. van Dijk menar att det finns en generell tendens att understryka och framhäva sina egna positiva attribut och samtidigt framställa andra negativt. Detta görs dels explicit men även genom fördolda strategier som övergeneralisering eller detaljerade beskrivningar av irrelevant information. Vaghet, implicita åsikter och förutfattade meningar är även viktiga i användandet av van Dijks diskursanalytiska projekt. Vad säger de förutfattade meningar som blir synliga om debattörens verklighetsuppfattning? Vad grundas debattörernas slutsatser i? van Dijk tar även upp retoriska knep som kontrasterande jämförelser och retoriska frågor som viktiga i undersökandet av argumenten. Jag har nedan sammaställt en lista på diskursiva aspekter som jag kommer att analysera mitt material med.

- Ämne. Vad får debattören diskussionen att handla om?
- Text schema. Följer tesen logiskt ur premisserna?
- Koherens och betydelsen av argumenten i kontext.
- a) Specifikationssnivå och grad av fullständighet. Hur specificerade och fullständigt beskrivna är uttalandena?
- b) Perspektiv. vilket perspektiv åtar sig debattören?
- c) Implicithet: implikationer, förutfattade meningar, vaghet.
- Stil. Vilka ord används och vad förmedlar användningen av dem?
- Retorik. Retoriska frågor, kontrasterande jämförelser.

3 Litteraturöversikt och tidigare forskning

Forskningsfältet kring prostitution och sexturism är mångfacetterat och brett, och har länge färgats av olika feministiska förståelser och dikotomier om till exempel rätten till skydd och rätten till frihet. Jag kommer i detta avsnitt att gå igenom huvuddragen i ett urval av tidigare forskning om prostitution och sexturism, vilka främst kan ses som teoretiska förhållningssätt till nämnda samhällsfenomen. Samtliga av dessa kommer senare att relateras till resultaten av min analys under avsnittet för diskussion och slutsats.

Chris Ryan och Michael Halls bok *Sex Tourism: Marginal People and Liminalities* redogör för olika aspekter av sexturism och sammanställer resultat av en bred forskning över området. Författarna menar att det finns en tendens att ignorera frågor relaterat till kön, ekonomi, makt och konsumtion inom policydiskussioner, varpå sexturismen natur inte beaktas.²⁰ De menar att sexturismen måste ses inom den vidare diskursen om turism. Turism handlar först och främst om möjligheten att ge avkall på den normala roll som turisten vanligen är tillskriven och kan ses som en period av frångång från de sociala ramverk och normer som guidar eller begränsar den vanliga medborgaren. Eftersom turism och semester sanktioneras av samhället som en period som friskriver medborgaren från dess vanliga skyldigheter, kan den livsstil som turister har möjlighet att infinna sig i kan ses som en avpolitiserad period, intervenerad av den moderna världen. Författarna intar ett historiskt, neo-marxistiskt perspektiv i beskrivningen av turism och ser den industriella revolutionen som startpunkten för konsumtionssamhället; som vidare lade grunden för turismindustrin.²¹ Turismindustrin

²⁰ Ryan, Chris & Hall, Colin Michael, 2001, *Sex tourism: marginal people and liminalities*, Routledge, London, 2001, s. 148.

²¹ Ibid, s. 14.

beskrivs vara en komponent i upprätthållandet av sexindustrin, genom möjliggörandet för efterfrågan att bli operationaliserad bortanför hemmet och de begränsade roller och normer som där råder.²² Turism beskrivs även upprätthålla ett bestämt mönster i den globala ekonomin, där den ena partens dominans tillgodoser den andra partens ekonomiska besittning; vilket vidmakthåller en beroendeställning och en global hegemoni. Turismen beskrivs exempelvis vara en integral del i den ekonomiska grunden i flera regioner i Sydost-asien, där den fungerar som en av de viktigaste källorna för valutaväxling.²³

Författarna beskriver semester som ett fenomen som på den macro-sociala nivån är en källa för vidare konsumtion men på den individuella nivån kan ses som en källa för upplevelser och avslappning. Semestern ses ofta som en begränsad höjdpunkt i människans liv, som turisten ofta ser som en förtjänad paus från vardagen; vari det faller naturligt att försöka utnyttja de möjligheter som semestern ger i högsta grad. Relationen mellan prostitution och turism relateras även till den sexualiserade marknadsföringen av turism, där bland annat exotifierade bilder av "andres" kropp blir framträdande.²⁴ Ryan och Hall menar att turism, för många, möjliggör en livsstil som vanligtvis tillskrivs rika och att turisterna därmed kan förverkliga fantasier om status och makt. Sexturisten beskrivs även lägga ett värde i en viss kvinnlig identitet, som till exempel synen på den "andre" kvinnan som exotisk, mystisk, tillmötesgående och feminin. Genom det ekonomiska maktövertaget har sexturisterna möjlighet att förverkliga sina fantasier om den "andre" och därigenom omvärdera sin egen självbild och identitet.

Ett ledmotiv för sexturismen beskrivs även vara begäret efter sex och anonymitet. Författarna menar att forskning visar på att vissa turistmål kan ge turisten möjlighet att bland annat dölja kriminella handlingar samt bringa en bredare anonymitet till sexköparen än i hemlandet; vilket reducerar personens förhållande med sitt personliga ansvar - både i förhållande till samhällsnormer samt gentemot partner, familj och vänner. I vissa fall är möjligheten till en anonymitet inte avgörande i valet att köpa sex utomlands utan beskrivs även kunna handla om till exempel manliga vänskapsritualer och viljan att skapa en känsla av enighet inom vänskapsgruppen²⁵, en

²² Ibid, s. 45.

²³ Ibid, s. 138.

²⁴ Ibid, s. 29.

²⁵ Ibid, s. 43.

syn på sexköpet som en källa för avslappning, äventyrlighet och andra sociala behov.²⁶ Ryan och Hall menar även att det finns en tendens bland sexturister att kritisera de sociala förändringar mellan män och kvinnor som har skett i turistens hemland, vilket därmed implicerar en syn på ett avstånd mellan de sociala normer och förändringar i hemlandet jämfört med de i turistmålet.

Sexturism beskrivs även som en implicit komponent i efterfrågan på människohandel.²⁷ I artikeln "Trafficking, Prostitution, and Inequality" resonerar Catharine A. MacKinnon kring relationen mellan trafficking och prostitution. Hon menar att de allra flesta är kritiska till trafficking, medan debatten om prostitution inrymmer en stor diskrepans mellan olika feministiska förståelser. MacKinnon menar att sistnämnda debatt rör sig inom samma rum och präglar debatten kring trafficking, oavsett om man ser på prostitution skild från marknaden för människohandel, eller som sammanlänkade fenomen. MacKinnon identifierar fem underliggande moraliska distinktioner som cirkulerar i debatten kring prostitution. Dessa är åtskillnaden mellan barn- och vuxenprostitution, inomhusprostitution och gatuprostitution, olaglig och laglig prostitution, frivillig eller ofrivillig prostitution samt trafficking och prostitution, där det ena ses som mindre opassande och dåligt än det andra.²⁸ Dessa moraliska, ideologiska distinktioner får i sin tur konsekvenser på hur lagar, policys och kultur formas i ett samhälle. MacKinnon menar att dessa antaganden och distinktioner inte har någon empirisk grund, då undersökningar snarare visar på att det saknas tydliga skiljelinjer mellan nämnda fenomen utan att de ofta överlappar och pådriver varandra. Människohandel och prostitution kan därmed inte särskiljas; när prostitution legaliseras och ökar stiger även människohandeln.²⁹

MacKinnon menar bland annat att barn och vuxna inte bör ses som separata grupper inom sexindustrin. Hon menar att eftersom många prostituerade kommer in i sexindustrin som minderåriga bör de ses som samma grupp, fast inom olika tidsperioder. Därför kan inget effektivt göras utan att arbeta för både barn- och vuxenprostitution. Eftersom prostitution aldrig kan göras säkert, och de prostituerade

²⁶ Ibid, s. 39.

²⁷ Ibid, s. 118.

²⁸ MacKinnon, A. Catharine, 2011, "Trafficking, Prostitution, and Inequality", Harvard Civil Rights-Civil Liberties Law Review, Vol. 46, s. 272.

²⁹ Ibid, s. 305.

kan aldrig vara helt skyddade är det ett strategiskt återfall att selektivt motarbeta en del av prostitutionsmarknaden men inte en annan, eftersom man då låter våldet fortsätta.³⁰ Även Ryan och Hall resonerar kring kategoriseringen och åtskillnaden mellan barn och vuxna inom sexindustrin, i relation till sexturism. De menar att även om ålder, kön och fattigdom är viktiga aspekter och ofta grund för den prostituerades situation, är majoriteten av barnsexturister först och främst sexköpare, som blir barnsexutnyttjare genom sexköpet snarare än tvärtom.³¹

MacKinnon menar vidare att prostitution aldrig kan reduceras till att bara vara "att ha sex", på grund av de ojämlika maktrelationer som ligger till grund för sexköpet. När sex är jämlikt är den sexuella handlingen i sig målet, medan när det sker mellan en sexköpare och en prostituerad är det ekonomiska utbytet den pådrivande anledningen till den sexuella akten. Sexköparen kan i och med det ekonomiska övertaget även kräva att den sexuella aktiviteten sker på ett visst sätt, som skiljer sig från när det handlar om ömsesidigt sex.³² Julia O'Connell Davidson menar i sin artikel "The Rights and Wrongs of prostitution" att nästan all form av lönearbete innebär en viss förflyttning av självbestämmanderätten. Den prostituerade måste vidare reducera och anpassa sina sexuella anspråk till sexköparens, som har makt att bestämma hur den sexuella akten ska gå till. Därigenom blir den prostituerade ett objekt format utifrån sexköparens sexuella krav.³³

I boken *Female sex trafficking in Asia. The resilience of Patriarchy in a Changing World* analyserar Vidyamali Samarasinghe kvinnlig trafficking i Asien utifrån ett teoretiskt, fallstudie-baserat perspektiv. Hon argumenterar för att den grundläggande premissen för trafficking är ett resultat av könsmaktsordningen, som resulterar i en ännu djupare kvinnlig sårbarhet och underlägsenhet jämfört med den dominanta gruppen. I boken listas även olika sätt att se på prostitution. Bland annat definieras en av huvuddiskurserna i debatten om prostitution; den abolitionistiska inställningen. Författaren menar att grundstenen i detta perspektiv är att kvinnlig

³⁰ Ibid, s. 299.

³¹ Ryan & Hall, 2001, s. 132.

³² MacKinnon, 2011, s. 281.

³³ O'Connell Davidson, Julia, 2002, "The Rights and Wrongs of Prostitution", *Hypatia*, Vol. 17, Issue 2, Indiana University Press, JSTOR Journals, s. 91.

prostitution i grunden är exploaterande. Detta perspektiv argumenterar för att kvinnlig prostitution har en inneboende exploaterande natur och ser prostitution som det huvudsakliga skälet till människohandel. Den prostituerades situation är socialt och politiskt konstruerad genom fattigdom, hemlöshet, skyldigheter inom familjen eller tidigare utsatthet för sexuell misshandel. Trafficking bekämpas därför bäst genom att eliminera prostitution och sexköp sägs enligt många vara en kränkning mot de mänskliga rättigheterna. Prostitution kan därför inte ses som en frivillig sysselsättning, eftersom kvinnlig prostitution baseras på en systematisk manlig dominans och en kontinuerlig exploatering av den kvinnliga sexualiteten.³⁴

I boken definieras även ett perspektiv som Samarasinghe benämner "Labour approach". Detta perspektiv beskriver tala för prostitution som ett legitimt arbete, som talar för en avkriminalisering/legalisering av yrket. De menar vidare att frivillig och ofrivillig prostitution bör skiljas åt, eftersom prostitution inte i grunden är ett uttryck för social ojämlikhet. Förespråkare för denna inställning trycker på den individuella friheten och kvinnans rätt att bestämma över sig själv och sin kropp.³⁵ Julia O'Connell Davidson resonerar vidare i sin artikel "The Rights and Wrongs on prostitution" om inställningen till prostitution som en form av legitimt arbete. Hon menar att grundtanken inom denna falang är att våldet mot de prostituerade är relaterat till eller grundat i juridiska och sociala konstruktioner av den prostituerade som sexuellt avvikande. För att stoppa stigmatiseringen av de prostituerade bör de därför ges en status som vanliga arbetare, som vilka andra. O'Connell Davidson menar att den naturliga riktningen för diskursen hade varit att vidare kritiskt analysera klass, kön, etnicitet och globala maktrelationer vilka ligger till grund för sexindustrin, men att diskussionen ofta fastnar vid begrepp såsom sexuell befrielse; vilket förringar problemen kring prostitution, eftersom dessa tankar endast representerar en minoritet av de prostituerade.

36

O'Connell Davidson kritiserar vidare tanken om att en legalisering eller avkriminalisering skulle förbättra den prostituerades situation. Hon sätter problematiken med prostitution inom en vidare politisk diskurs, och menar att de personer som prostituerar sig gör det som en sista utväg inom den kapitalistiska arbetsmarknaden.

³⁴ Samarasinghe, Vidyamali, 2007, s. 31.

³⁵ Ibid, s. 30.

³⁶ O'Connell Davidson, 2002, s. 96.

Det krävs vidare ett alternativt uppehålle för att kunna motsätta sig en kommersialisering av delar av sig själv. Utan skydd *från*, likväl som skydd *inom*, den kapitalistiska arbetsmarknaden menar O'Connell Davidson att prostitution kan ses som avlönat slaveri.³⁷ Den liberala feministiska diskursen om prostitution reduceras däremot ofta till en kritik av stigmatiseringen och exkluderingen av den prostituerade inom prostitutionsmarknaden. Hon menar vidare att den prostituerades kropp är socialt markerad utifrån bland annat kön, ålder och individuella attribut.³⁸ MacKinnon menar liknande att de flesta prostituerade är marginaliserade kvinnor, som prostituerar sig som en sista utväg. Denna sista utväg kan därför aldrig ses som ett fritt val, medan att köpa sex däremot är ett aktivt val.³⁹

³⁷ O'Connell Davidson, Julia, 2014, "Let's go outside: bodies, prostitutes, slaves and worker citizens", *Citizenship Studies*, Vol. 18, No. 5, *Public Affairs Index*, s. 529.

³⁸ *Ibid*, s. 521.

³⁹ MacKinnon, 2011, s. 295.

4 Analys

Jag har valt att dela upp analysen i två delar, där den första delen syftar till att svara på metodens första del och analyserar debatten i sin helhet. I den andra delen har jag urskiljt tre huvudsakliga teman inom vilka jag kommer att analysera innehållet, argumentationen och språket utifrån den andra delen av mina metodologiska verktyg. Fokus kommer att ligga på den diskursiva (re)produktion av makt och social ojämlikhet. För att systematisera analysen och underlätta för läsaren har jag valt att dela upp andra delen av analysen i tre underrubriker, vilka kan ses som centrala teman i debatten. Dessa är synen på lagens effekt och syfte, synen på prostitution och den svenska sexköpslagen samt synen på dubbel straffbarhet. Dessa teman går till stor del in i varandra, eftersom synen på prostitution och dubbel straffbarhet oundvikligen påverkar synen på en kriminalisering av svenskars sexköp utomlands.

4.1 Diskursens struktur

Men tanke på sexturismens gränsöverskridande natur kan avståndet mellan beslutsfattandet och de som kan komma att påverkas av beslutet vara stort. Riksdagsledamöterna har genom sina sociala och politiska privilegier makt (om än möjligtvis begränsad) att påverka och begränsa svenska sexturister, men också sexindustrins former utanför Sveriges gränser. Denna maktelit har uteslutande tillgång till diskursen samt makt att genom votering stifta lag. Förutom den exklusiva makten i producerandet av diskursen och i utformandet av Sveriges sexköpslag har riksdagsledamöterna även möjlighet att medverka i bildandet av en samhällelig social kognition, samt makt att definiera den rådande situationen vad gäller den svenska sexturismen.

Debatten skedde i riksdagens kammare, en instans och politisk kontext uppbyggd på ett krav om viss diskursiv dominans. Talmannen har under tydliga

restriktioner makt att styra debatten genom att till exempel ansvara för turordningen. Vanligtvis är anföranden tidsbegränsade, men eftersom ingen sådan begränsning klargörs i protokollet är det ingenting som jag har kunnat analysera. På grund av debattens parlamentariska genre och höga beslutsfattande nivå tillkommer bestämmelser om formella kommunikativa handlingar, som till exempel att börja varje anförande med frasen "Fru talman!" eller att tilltala andra representanter med både för- och efternamn.

Representanter från Sveriges största partier medverkade i debatten, och talade i sin roll som partimedlemmar. Van Dijk pekar på att det ofta finns makthierarkier i form av strukturer av segregering inom diskurser, som deltagare och aktörer som är mindre inflytelserika.⁴⁰ De partier som motsatte sig lagförslaget i debatten bestod av representanter från Moderaterna, Centerpartiet, Folkpartiet och Kristdemokraterna medan förespråkarsidan bestod av representanter från Vänsterpartiet, Socialdemokraterna och Miljöpartiet. Det bör här påpekas att vissa av förespråkarna först vill att lagförslaget skall utredas vidare, men argumenterar för en lagutvidgning. Varje parti hade en deltagande representant i debatten, förutom Centerpartiet som hade två debatterande representanter.

Motståndarna för förslaget var dels majoritet i debatten samt styrande regering under tidpunkten för debatten. Representanterna för Vänsterpartiet, Miljöpartiet, Socialdemokraterna, Moderaterna och Kristdemokraterna var kvinnor medan representanter från Centerpartiet och Folkpartiet var män. Eftersom debatten inte var av blocköverskridande karaktär samverkade blocken organiserat och kunde styrka varandras status och resonemang, vilket skulle kunna ge motståndarna ett direkt och naturligt maktövertag.

⁴⁰ Van Dijk, 1993, s. 260.

4.2 Diskursiva strategier

De aspekter som jag har valt att ta upp i analysen beror på uppsatsens syfte, teoretiska utgångspunkter och metod. Jag gör därför inte anspråk på att uttömmande redogöra för alla åsikter och tankar i debatten, utan kommer främst att redogöra för de argument och åsikter som framförs frekvent och som speglar synen på lagens effekt och syfte, synen på dubbel straffbarhet eller synen på prostitution. Eftersom diskurserna i många fall går in i varandra kan vissa argument passa in även under andra rubriker än de som jag har valt. Jag kommer i denna del av analysen benämna Centerpartiets representanter som "C1" och "C2" för att kunna skilja på deras argument.

4.2.1 Synen på lagens effekt och syfte

Synen på lagens syfte och effekt skiljer sig mycket åt mellan debattens respektive för- och motdebattörer. En av de huvudsakliga diskurserna bland motståndarna till lagförslaget om en utvidgning av sexköpslagen är en hotbildsdiskurs, där man menar att en kriminalisering av svenskars sexköp utomlands skulle utgöra ett hot för Sveriges nationella intressen och göra mer skada än nytta. Förespråkarna menar istället att lagen kan få en normativ effekt, och att dess rättsskipande potential och effekt är mindre betydelsefull än förändringen i den samhällsliga kognitionen. I debatten framgår även en diskrepans i synen på lagens syfte där förespråkarna menar att syftet med en lagutvidgning är att förändra svenskars attityd gentemot sexköp utomlands, medan motståndarna istället utgår från att syftet med lagen bland annat är att direkt förändra de prostituerades situation. Dessa argument grundas både i antaganden om andra länder men också antaganden om Sverige och svenska medborgare.

“Det är nu hög tid att vi tar ytterligare ett steg framåt. Vi ska inte exportera sexslaveriet utomlands. Även svenskar som köper sex i andra länder ska kunna fällas för detta i Sverige. [...] Tycker inte Alliansens företrädare att kvinnor, pojkar och flickor är lika mycket värda oavsett var de bor i världen?” - S

“Det är min uppfattning att det stora effekten som den svenska sexköpslagen har haft har varit att den har haft normerande. Det handlar inte om att man kan lyckas fälla en massa människor, utan det är någonting som har hänt i det svenska samhället. [...] Jag tror att den här normerade verkan, som faktiskt skulle kunna inträffa om vi också förbjöd sexturismen där man åker utomlands för att köpa sex, skulle kunna ha en ganska kraftfull effekt.” - MP

“Har det denna effekt utomlands? Nej, men det har det på sexturismen i Sverige. I dag sprids det mellan svenska män att det är hippt, käckt och fräckt att åka utomlands. Man upplyser varandra om vart man ska åka. Den delen blir normerande, och det tar man bort genom att förändra den dubbla straffbarheten.” - MP [sic]

I ovanstående citat menar Socialdemokraternas representant att alla människor är lika mycket värda, oavsett nationalitet och att man därför bör utvidga den svenska sexköpslagen. Representanten menar vidare att prostitution är en form av slaveri och att en utvidgning av lagen hade förhindrat spridningen av sexslaveriet, vilket tillskriver lagförslaget en stor bärighet och visar på en stark tro på utvidgningens potentiella effekt. Representanten använder sig även av en rättighetsterminologi för att ställa motståndarna till förslaget till svars; vilket implicerar att en motsättning till lagförslaget innebär en motsättning till alla människors lika värde. Därigenom talar representanten utifrån ett perspektiv för de mänskliga rättigheterna och de som utsätts för sexturismen, medan motståndarna framställs i en negativ kontext.

Miljöpartiet menar vidare att en lagutvidgning hade fått en normativ effekt och förändrat inställningen till sexturism. Detta med tanke på den svenska sexköpslagens verkan, som beskrivs ha förändrat de samhälleliga attityderna gentemot sexköp. Representanten klargör även att lagutvidgningen främst hade påverkat den svenska sexturismen, och fungerat normerande för svenskar. Representanten menar att det idag finns en samhällelig kognition där svenskar uppmuntrar andra svenskar att köpa sex utomlands, och att det är denna sociala norm som måste förändras. Representanten tillskriver därigenom en frångång på kravet på dubbel straffbarhet en viss bärighet och förutsätter att denna utvidgning hade lett till en förändrad attityd bland svenska sexturister. Argumentet förutsätter även ett socialkonstruktivistiskt perspektiv, då representanten menar att viljan att köpa sex utomlands är socialt konstruerad och

uppbådas med anledning av andras val att göra det och de sociala, diskursiva normer därkring.

“Ett land som Uganda kriminaliserar nu homosexualitet. Ska de som har varit i Sverige på semester kunna fällas för sådana brott när de kommer tillbaka till Uganda? Vi anser att det är en grundläggande mänsklig rättighet att ha rätt till sin sexuella läggning liksom det är en kvinnas rätt att få välja om hon vill göra abort eller inte.” - KD

“Ger vi oss rätten i Sverige att döma någon för gärningar som har begåtts lagligt i ett annat land är det klart att det landet tänker samma sak gentemot Sverige.” - C1

I ovanstående citat konstrueras en hotbild, som figurerar genomgående i debatten. Förutom Uganda beskrivs även Polen oundvikligen vilja införa en liknande lagstiftning i syfte att förhindra abortturismen. Köp av sexuell tjänst jämförs i detta argument med att vara homosexuell eller att göra abort, vilket kan tyckas vara en isolerad jämförelse. Genom att fokusera på andra länder i förhållande till Sveriges sexturism flyttar man dels fokus från Sveriges ansvar och svenska medborgare, samt från ämnet sexturism till andra företeelser, som däremot ingår i en rättighetsterminologi. Uppmärksamheten dras därigenom från offren för sexturismen till andra potentiella offer, vilka beskrivs vara skyddade av grundläggande mänskliga rättigheter. En förutsättning för detta argument är en tro på att andra länder, med anledning av Sveriges agerande, skulle reagera med en slags vindikativ lagstiftning. Genom detta påstående tillskriver man därigenom Sverige en avgörande internationell betydelse, där Sveriges agerande antas väcka internationell uppmärksamhet. I Centerpartiets uttalande framgår även att andra länders reaktion skulle vara baserad på en förändrad inställning till Sverige, snarare än en viss inställning till brottet i fråga. En förändring i andra länders lagstiftning, med anledning av Sveriges utvidgning av sexköpslagen, skulle i Centerpartiets terminologi handla om någonting som andra länder gör “gentemot” Sverige, som en slags hämnd snarare än en faktisk vilja att förhindra till exempel homosexualitet eller abort i andra länder. Därigenom framställs andra länder i en negativ kontext, och utmålas som “fiender” till Sverige.

Att Kristdemokraterna i ovanstående citat refererar till de mänskliga rättigheterna kan både fungera som ett skyddsargument samt ett sätt att implicit lägga

mer värde i skyddandet av grundläggande mänskliga rättigheter, än i skyddandet från sexköp. Vem som inbegrips i "vi:et" i KD:s citat är otydligt, och kan både ses som ett statuerande av Sveriges utrikespolitiska ställningsstagande men också ett uttryck för KD:s egna, och allierades åsikt. I vilket fall framställs den debatterande motparten som naiv, som inte inser vilka konsekvenser som lagen kommer att få. Argumentet kan därigenom implicera att förespråkarna inte lägger lika mycket värde i skyddandet av de mänskliga rättigheterna, vilket kan ses som en negativ utvärdering av den debatterande motparten.

van Dijk menar att ett av de främsta sätten på vilken den dominanta makteliten misskrediterar den maktlösa gruppen är genom att rikta extensiv uppmärksamhet på det påstådda hotet för den dominanta gruppens intressen.⁴¹ I detta fall är hotet riktat mot de mänskliga rättigheterna för turister som kommer till Sverige, och fungerar därför både som ett hot mot Sveriges nationella intressen (mänskliga rättigheter) och mot andra länders medborgare. Även om hotet inte direkt tillskrivs den grupp som blir utsatt för sexturism är gruppen satt i en negativ kontext, där förhindrandet av sexköp utomlands leder till någon annans skada; vilket är en skada för Sveriges intressen. Representanterna talar därigenom utifrån ett perspektiv som beskyddare av mänskliga rättigheter och Sveriges nationella intressen.

"Vi stiftar lag. Lagstiftning måste man ta oerhört seriöst på. Utifrån det måste man tänka lite längre än det som känns som en positiv väg att gå. Det är lite som jag sade, att jag kan tycka att ert förslag är sympatiskt. Men man måste lyfta blicken och se ett steg längre. Vad kan det få för konsekvenser? Det kan jag vara orolig för utifrån att vi har olika syn på bland annat homosexualitet, kvinnors ställning och så vidare jämfört med andra länder." - M

Moderaterna uttrycker att lagförslaget är sympatiskt, men att olika länders syn på saker som kvinnors ställning omöjliggör att lagens skulle kunna få goda konsekvenser. van Dijk menar att ett sätt att vidmakthålla kontraster mellan "oss" och "dem" är att understryka sin egen tolerans eller sympati och samtidigt fokusera på negativa sociala eller kulturella skillnader eller hot tillskrivet "dem". Sådana polariserade modeller kan upprätthålla existerande attityder eller forma nya negativa attityder.⁴² Moderaterna

⁴¹ van Dijk, 1993, s. 264.

⁴² van Dijk, 1993, s. 263.

understryker flertalet gånger i debatten allvaret i att stifta lag och att det inte endast kan handla om "tyckande" och att sympati inte är någonting som rättsskipning kan grundas i. Förtydliganden som "vi stiftar lag" kan i detta fall uppfattas som ett sätt att fördumma den debatterande motparten, eftersom alla ledamöter med största sannolikhet redan är medvetna om det faktum. Moderaterna implicerar även att förespråkarna i debatten inte är seriösa, då de endast ser det positiva i lagförslaget men förringar de negativa konsekvenserna som kan uppkomma vid en utvidgning av lagen. Genom att framställa sig själv (och allierade) som den tänkande parten i debatten förringar representanten motpartens argument och befäster även sin egen maktposition. Denna typ av terminologi förekommer frekvent i debatten. Centerpartiets representant uttrycker sig till exempel i termer som "Det här är ingen lekstuga"⁴³. Genom sådana uttalanden fråntar man legitimiteten från förespråkarnas argument och understryker sin egen dominans inom diskursen. Liknande beskriver förespråkarna för lagförslaget motståndarna som perspektivlösa, som ignorerar de som utnyttjas.

"Problem, problem, problem - Ewa Thalén Finnés anförande känns kallt, byråkratiskt och fyrkantigt. Knappt nämnde hon alla dem som är utsatta för sexslavhandeln. Hon nämnde inte de unga tjejer som med löfte om ett bättre liv blir tvingade och säljs av hallickar, kopplare, kvinnorna som finns på den här marknaden för att svenska sexköpare efterfrågar deras tjänster. Accepterar ni, Ewa Thalén Finné, att svenska sexköpare åker utomlands och köper sex bara därför att andra länder accepterar det?" - S

Representanten går även på personangrepp, och beskriver Moderaternas anförande med negativt värdeladdade ord; såsom "kallt" och "byråkratiskt". Därigenom beskrivs den debatterande motparten som empatilös, som inte sätter sig in i de utsattas situation medan förespråkarna sätts i en positiv kontext. Representanten målar vidare upp en bild av prostitution i termer av tvång och förutsätter att det finns en tredje part i handlingen mellan prostituerad och sexköpare. Kvinnornas situation beskrivs även bero på efterfrågan från svenska sexköpare. Eftersom det är svenska sexköpare som är i fokus och som styr efterfrågan ses Sveriges makt och därmed skyldighet som stor.

⁴³ "Det fungerar inte. Det här är ingen lekstuga. Vi måste vara konsekventa när det gäller vilka lagar vi ska stifta och när vi argumenterar annars blir det inte trovärdigt." - C1

Representanten motsätter sig vidare att låta Sveriges politik fixeras vid andra länders inställning och omdöme.

“Vi har i replikskiften fått höra både från Miljöpartiet och från Vänsterpartiet att de vill ta bort kravet på den dubbla straffbarheten för att få en normativ verkan. Men det är just risken för att få en normativ verkan som gör att vi inte ska ta bort kravet på den dubbla straffbarheten.” - C1

Som konstaterat ovan redogör förespråkarna i debatten för en vilja att göra avsteg från den dubbla straffbarheten gällande sexköp, med förhoppningen om att lagen hade förändrat samhällets attityd gentemot sexköp utomlands. Denna förhoppning grundas till stor del i fakta om sexköpslagens tidigare normativa verkan i den samhällseliga kognitionen i Sverige. När Centerpartiets representant i ovanstående citat å andra sidan (med detta som exempel), talar om normativitet och lagens normativa verkan blandar han samman olika saker; eftersom den normativa verkan som han avser och varnar för är avsteget från den dubbla straffbarheten *per se*. Eftersom Sverige och andra länder i flera fall redan har gjort avsteg från den dubbla straffbarheten är den normativa risk som ledamoten varnar för alltså redan tagen.

"Om vi filosofiskt skulle tro att det bara är svenska män som köper sex i utlandet vore biten av att ta bort den dubbla straffbarheten alldeles utmärkt. Tyvärr är det inte bara svenska män som köper sex. Pondera att vi vill hjälpa kvinnor i andra länder. Då är inte det vägen att gå, utan det är att så mycket hårdare jobba med att informera om vår sexköpslag. [...] Det gladdde mig faktiskt när jag såg löpsedeln i Expressen i går om att två svenska män åkte i fängelse för att de köpt sex i Filippinerna. Jag tycker att det är jättebra och lite avskräckande." - M

[Sexköpslagen] "har varit normerande, men den har varit normerande i Sverige. Den har inte varit normerande i övriga världen. [...] Är det någonting vi ska göra för att få en rejäl förändring är att trycka på att synen på prostitution har ett samband med synen på människohandel. Men att vi lägger in en dubbel straffbarhet innebär inte att andra länder ändrar sin syn. De måste ändra sin egen lagstiftning." - KD

"Jag tycker att det är förkastligt att man åker utomlands och köper sex. Vi vet att det förekommer. Vi vet att män åker utomlands och köper sex där det är lagligt. Vi vet att kvinnor åker ut och köper sex där det är lagligt. Jag tycker att det är helt oacceptabelt, och jag tror att det är viktigt att vi som politiska partier för en stenhård debatt om detta och informerar. Därför är

sexköpslagen bra. Det visar sig att den har varit avskräckande för synen på sexköp i Sverige. Jag tror att många av de män - det är mest män - som åker utomlands drar konsekvenserna av det.”
[sic] - M

Ovanstående citat visar både på en ambivalens i tron på lagens effekt men visar även på en generell diskrepans mellan motståndarna och förespråkarna gällande syftet med lagutvidgningen. Då Moderaternas representant tidigare hävdade att en utvidgning av lagen inte hade varit effektiv, hävdar ledamoten i detta citat att en frångång på kravet på dubbel straffbarhet hade varit effektiv och fungerat utmärkt; men att utvidgningen inte hade lönat sig eftersom det inte hade stoppat hela den globala sexindustrin. Genom detta påstående impliceras att syftet med lagen är att stoppa de globala sexköparna överlag, inte specifikt de svenska sexturisterna. Eftersom den svenska jurisdiktionen inte har potential att göra detta anses lagförslaget därför inte vara erforderligt. Genom att peka på lönlösheten i lagutvidgningen eftersom det “inte bara är svenska män” som köper sex frånskriver Moderaterna Sverige ansvaret, både i upprätthållandet av den globala sexindustrin samt ansvaret över de svenska medborgare som åker utomlands och köper sex. I vilken utsträckning Sverige faktiskt vill “hjälpa” kvinnor i andra länder blir även otydligt genom användningen av begreppet “ponera”. I argumentet fungerar även viljan att hjälpa kvinnorna som en motsättning till att förhindra svenska sexturister från att köpa sex utomlands. Detta dikotomiserande perspektiv förutsätter en syn på Sveriges kapacitet som begränsad, där det inte anses vara möjligt att både arbeta med att sprida den svenska sexköpslagen och att samtidigt arbeta för en kriminaliseringen av svenskars sexköp utomlands.

Kristdemokraterna argumenterar för att sexköpslagen har varit normerande i Sverige men inte i resten av världen, vilket anses vara ett argument för att inte utvidga lagen så att den även gäller svenskar utomlands. Kristdemokraternas representant argumenterar även för att andra länder bör anamma / implementera den svenska sexköpslagen och ändra sin syn på prostitution men att en lagutvidgning inte hade förändrat andra länders syn på prostitution. Även detta uttalande kan tolkas som ett implicit sätt att säga att det inte är betydelsefullt att straffa svenskar när andra länders medborgare inte kan bli straffade, eller att endossera för det felaktiga i sexköp utomlands när andra inte tycker att det är fel. Det krävs istället en förändring i den

politiska och sociala inställningen i andra länder gentemot prostitution. Kristdemokraternas argument förutsätter därigenom att utgångspunkten för lagförslaget är en vilja att förändra andra länders lagstiftning och syn på prostitution, vilket reducerar debatten till att handla om hur "vi" kan påverka "dem" istället för hur Sverige kan påverka och begränsa svenska sexturister. De sociala normer angående sexturism som finns i Sverige ignoreras därmed, vilket kan implicera att den inställning till prostitution och sexturism som finns i Sverige inte behöver förändras.

Moderaterna menar även att de flesta män som åker utomlands och köper sex får stå för konsekvenserna för det och lyfter bland annat att två svenska män blivit straffade i Filippinerna, varpå resonemangen kring Sveriges unika syn på prostitution blir otydliga. Detta kan ses som ett sätt på vilket man förnekar problemen med sexturism, genom att exklusivt lyfta ett fall där sexturister faktiskt har straffats men ignorera det faktum att majoriteten av svenskars sexköp sker utomlands. Eftersom de flesta får stå för konsekvenserna för sitt sexköp, är en utvidgning av den svenska sexköpslagen inte nödvändig, enligt ledamoten. Representanten beskriver detta fall i Filippinerna som avskräckande.

“Det försvårar självklart kraftigt möjligheten att utreda ett brott som vi anser har begåtts när man inte har begått något brott i det land där man befinner sig. Den första frågan man måste ställa sig är hur brottet ska styrkas. Vem ska utreda brottet? Är det polisen i det landet där man gjort något lagligt?” - M

Moderaterna menar vidare att ett stort problem med att frångå kravet på dubbel straffbarhet är att utredningen av brottet blir svårt, eftersom brottet i fråga kanske inte är ett brott i andra länder. Den avskräckande effekt som representanten lyfter gällande den svenska sexköpslagen anses inte vara möjlig, på grund av svårigheterna med uppföljningen och utredningen. Därmed förutsätts att en förändring i den samhälleliga attityden gentemot sexköp utomlands har sin grund i brottets uppföljningsmöjligheter. En underliggande diskursiv strid gällande synen på lagar blir därigenom tydlig. Medan till exempel Miljöpartiets representant menar sexköpslagens rättsskipande effekt och kapacitet är underordnad det normativa syftet med lagen sätter motståndarna till lagförslaget lagens potentiella rättsskipande verkan är i fokus.

4. 2.2 Synen på kravet på dubbel straffbarhet

I tidigare del av analysen har det konstaterats att debattörerna försöker skapa en slags rädsla kring vad det skulle kunna innebära att gå emot juridiska principer. Lagens normativa verkan har varit ett centralt tema, vilket hänger samman med synen på dubbel straffbarhet. Synen på hur och när man anser sig kunna frångå från kravet på dubbel straffbarhet är en av de huvudsakliga diskursiva striderna. Avstampet för debatten reduceras inom denna diskurs till en fråga om straffvärde och andra länders politiska ställningsstagande. Förespråkarna för lagförslaget refererar till den norska lagstiftning samt brott där man tidigare gjort undansteg från kravet på dubbel straffbarhet, vilka figurerar som föredömliga exempel i argumenten. Bland motståndarnas argument föreblir en juridisk diskurs om suveränitet och straffvärde istället i fokus. Även inom detta tema framförs argument som visar på en divergens mellan förespråkarnas och motståndarnas syn på lagens effekt och syfte, men eftersom dessa argument speglar en syn på kravet om dubbel straffbarhet har jag valt att analysera dessa under denna rubricering.

"Precis som vi i Sverige har rätt att bestämma lagarna i vårt land har andra länder rätten att bestämma lagarna i sitt land. De allra flesta länder i världen har bestämt att sexköp ska vara lagligt. Det kan vi tycka vad vi vill om i Sveriges riksdag, men vi kan inte påverka det. [...] Att tycka att svenska män inte ska åka utomlands och köpa sex är inte samma sak som att säga att det ska vara olagligt eller att vi ska kunna döma dem för det när de kommer hem. Ska vi ta bort dubbel straffbarhet för alla gärningar?" - C1

"Vi är väldigt ensamma, både inom Europa och i övriga världen, med att överhuvudtaget ha den här synen, att se kvinnor som brottsoffer och att vilja hjälpa dem." - KD

I ovanstående citat menar Centerpartiet att det inte bör vara straffbart att köpa sex utomlands med anledning av att "de" till skillnad från "oss" anser att det är acceptabelt. Genom detta uttalande tillskriver man andra länder ett politiskt ställningstagande som är

oföränderligt, i den mån att Sverige inte kan påverka det. Samtidigt menar man i andra uttalanden att Sverige måste jobba mer för att exportera den svenska sexköpslagen, vilket förutsätter att synen på prostitution i andra länder inte är statisk, utan påverkansbar genom Sveriges arbete för att sprida sexköpslagen. Grunden för att kunna göra ett undantag på principen om dubbel straffbarhet anses i ovanstående citat vara att andra länder har liknande inställning till prostitution som Sverige. Representanten menar att vi kan tycka att det är fel att svenskar köper sex utomlands, men att det inte är en grund för att utvidga lagen. Även i detta argument skapas ett stort avstånd mellan "tyckande" och lagstiftning. Centerpartiets retoriska fråga visar även på en vilja att vara konsekvent i användandet av dubbel straffbarhet. Därigenom likställer representanten sexköp som samhällsligt fenomen med alla andra brott utan att vidare reflektera över olika brotts straffvärde. Frågan som Centerpartiets representant ställer verkar därför avledande och kan ses som ett sätt att stanna av debatten, med tanke på att svaret på frågan redan kan antas vara givet. Representanten hänvisar även till suveränitetsprincipen, och menar att Sverige inte kan försöka bestämma ett annat lands lagar. Även detta kan ses som ett avledande argument, då debatten handlar om att utvidga den svenska sexköpslagens räckvidd till att även gälla på andra staters territorium, men inte egentligen om att ändra någon annan stats lagstiftning.

På liknande sätt lägger Kristdemokraterna tonvikt vid Sveriges unika perspektiv, vilket bidrar till ett avståndstagande mellan "vi" och "dem". Den grova övergeneralisering att Sveriges vilja att hjälpa kvinnor skulle vara ensam i sitt slag sätter Sverige över andra länder, och kan ses som en direkt negativ utvärdering av andra i kontrast till den positiva utvärderingen av Sverige. van Dijk menar att alla stater tycks göra anspråk på samma sak, nämligen att vara den mest toleranta.⁴⁴ Att framställa Sverige som en slags hjältestat som är världsledande gällande synen på kvinnor kan (genom legitimeringen och den positiva utvärderingen av Sveriges politiska värderingar) fungera som en slags friskrivningsklausul från ansvaret för ett vidare arbete med kvinno- och jämställdhetsfrågor. Argumentet kan även anses vara ett exempel på brist på relevant information då Kristdemokraternas representant menar att Sverige ser kvinnor som brottsoffer. Den svenska sexköpslagen tillskriver dock ingen med en

⁴⁴ van Dijk, 1993, s. 266.

brottsofferstatus, eftersom lagen inte ger svar på huruvida den som utnyttjats har ställning som målsägande eller inte.⁴⁵

"I och med att köp av sexuell tjänst finns i brottsbalken kan det framstå som universellt giltigt och inte begränsat till att gärningen begås i Sverige. Men detta är i grunden problematiskt, något som även utredningen kom fram till när den tittade på den här frågan. Grunden för rättsskipning är att man döms för brott som man har begått i det landet. Det är rimligt, och grunden är en väl avvägd praxis. [...] I Sverige har vi undantag från dubbel straffbarhet när det gäller sexuella övergrepp mot barn, människohandel, barnpornografibrott och vissa folkrättsbrott. Dessa brott är undantagna för att de är särskilt allvarliga. Därutöver har de väsentligt högre straffvärde än vad köp av sexuell tjänst har. [...] Socialdemokraternas, Miljöpartiets och Vänsterpartiets förslag är ogenomtänkt eftersom prostitution är lagligt i många länder. I vissa länder tillåter man även koppleri. Att det är så kan vi tycka är vansinnigt tråkigt." - M

Moderaterna hänvisar i ovanstående argument till den statliga utredning som kom ut 2010, och menar att den kom fram till att köp av sexuell tjänst inte bör ses som universellt tillämbart. Utredningen beskriver däremot att förbudet mot sexköp bör ses som universellt giltigt och inte begränsat till Sverige⁴⁶, men menar vidare att svensk domstol inte har tillräcklig behörighet för att utreda och straffa sexköp begångna utomlands. van Dijk menar att ett sätt på vilken makteliten direkt kan införskaffa sig mer status är genom hänvisning till trovärdiga källor och fakta.⁴⁷ Genom hänvisningen till utredningen får representanten därmed automatiskt en legitim grund för sin ståndpunkt och förstärker sin egen status, trots att den fakta som representanten redogör för i detta fall inte stämmer överens med utredningens resultat. Genom att vidare hänvisa till "grunden för rättsskipning" och beskriva denna i en positiv kontext med ord som "rimlig" och "väl avvägd" kan representantens ses tala utifrån ett perspektiv som försvarare av internationella rättsprinciper och framställs som den vetande parten, vilket förstärks genom ordbruket, medan förespråkarna utmålas som ovetande om hur lagstiftning fungerar och räckvidden av staters lagstiftning. Representanten menar vidare att de brott som har undantagits kravet på dubbel straffbarhet har högre straffvärde än

⁴⁵ SOU, 2010:49, s. 26.

⁴⁶ Ibid, s. 82.

⁴⁷ van Dijk, 1993, s. 264.

sexköp, vilket implicit skulle kunna förutsätta en syn på nämnda samhällsproblem som skilda från varandra, snarare än ömsesidigt konstituerande. Representanten menar dock att förslaget är ogenomtänkt, inte nödvändigtvis på grund av att sexköp av vuxna prostituerade inte anses vara "tillräckligt" allvarligt eller ha högt straffvärde, utan snarare på grund av att andra länder inte har lagfört handlingen. Utifrån detta antagande krävs alltså att andra länder har lagfört brottet ifråga för att Sverige ska kunna rubba på kravet på dubbel straffbarhet. Om det hade varit lagfört i andra länder hade en frångång på kravet på dubbel straffbarhet inte varit nödvändig; varpå en kan fråga sig huruvida en tidigare frångång på kravet varit legitim eller oundgänglig. Även i ovanstående citat klargörs att Sverige kan ha en åsikt om andra länders lagstiftning, men att Sverige inte har någon befogenhet eller möjlighet att förändra den, även om den anses vara "vansinnigt tråkig". Dessa värdeladdade ord kan fungera som en friskrivning från ansvaret; där representanten uttrycker att det är vansinnigt tråkigt *men* att det inte går att göra någonting åt. Detta kan liknas med vad van Dijk kallar en klassisk friskrivningsklausul, som till exempel "I have nothing against X, but..."⁴⁸

Vänsterpartiet hänvisar istället till de brott som man tidigare undantagit kravet på dubbel straffbarhet för att visa på möjligheten att frångå principen, även när det gäller vuxna.

"Jag menar att Kristdemokraterna många gånger värnar om alla människors rättighet. [...] Principen om dubbel straffbarhet har vi tagit bort när det gäller brott mot barn. Det är väl lika självklart att man också skulle kunna göra det här." - V [sic]

"Jag ställer mig också lite frågande till den avoga inställningen till att ta bort dubbel straffbarhet. Det får mig att undra om Johan Linander står här och berättar Norgehistorier. Är det sådant vi ska syssla med i Sveriges riksdag? Norge har infört detta. Är det verkligen så dåligt? Ska vi stå här och kritisera Norge? Det känns inte seriöst." - V

"Tidigare har vi hört från Alliansens företrädare att det är viktigt att exportera den svenska sexköpslagstiftningen. Men vad ger det för bild av Sverige att vi tycker att det är okej att många svenska män åker och köper sex i de länder där vi vill införa den svenska sexköpslagstiftningen? Hur påverkar det möjligheten att exportera den svenska sexköpslagstiftningen?" - V

⁴⁸ van Dijk, 1993, s. 266.

I ovanstående citat menar representanten även att Kristdemokraterna vanligen lägger vikt i skyddandet av de mänskliga rättigheterna, vilket implicerar att representanten ser sexköp som ett brott mot de mänskliga rättigheterna. Vänsterpartiets representant motsätter sig även motståndarnas invändningar gentemot en frångång på kravet på dubbel straffbarhet. Förespråkarna har i flera fall hänvisat till den norska sexköpslagstiftningen som ett föredömligt exempel, men det är endast KD:s representant som utvärderar den norska lagstiftningen negativt. Vänsterpartiet kritiserar i ovanstående argument Centerpartiets negativa inställning till kravet på dubbel straffbarhet. Detta gör representanten genom att likställa kritik gentemot lagförslaget med att direkt kritisera Norges lagstiftning. Eftersom Centerpartisten inte nämner Norge (förutom i syftet att visa på hur få som har en lagstiftning att likna med den svenska) kan detta ses som en slags skyddsargument som fråntar legitimiteten från motpartens argument och begränsar vidare kritik gentemot lagförslaget, eftersom det uppfattas som en direkt kritik gentemot Sveriges grannland.

Till skillnad från motståndarnas inställning till kravet på dubbel straffbarhet beskrivs en frångång på kravet på dubbel straffbarhet som oproblematiske; vad som snarare ses som problematiskt är att inte frångå kravet på dubbel straffbarhet. Detta eftersom en utvidgning av lagen ses som ett sätt att underlätta för ambitionen, som understöds av majoriteten av de debatterande ledamöterna, att sprida den svenska sexköpslagen. Att inte kriminalisera svenskars sexköp utomlands ses därigenom som en motsättning för att effektivt sprida sexköpslagen. Genom att sätta detta argument i relation till vad motståndarna tidigare sagt om att exportera den svenska sexköpslagen framstår det därmed som att deras faktiska vilja att sprida lagen är tveksam. I ovanstående citat menar även Vänsterpartiet att den globala bilden av Sverige kan försämrars genom att inte frångå kravet på dubbel straffbarhet, då det skulle visa på en dubbelmoral i Sveriges politik. Därigenom ses motståndet för förslaget som ett hot; som kommer att åsamka andra länders bild av Sverige skada. Argumentet kan ses som ett uttryck för engagemang för upprätthållandet/spridandet av positiva attityder gentemot Sverige samt ett sätt att svara på de argument där Sveriges handlingar på ett internationellt plan är av betydelse.

4.2.3 Synen på prostitution och den svenska sexköpslagen

En av de diskursiva strider som framkommer i debatten är synen på prostitution och den svenska sexköpslagen. Representanter från Miljöpartiet, Vänsterpartiet och Socialdemokraterna förespråkar en utvidgning av den svenska sexköpslagen genom en frångång på kravet på dubbel straffbarhet och pratar om prostitution i termer av utsatthet, könsmaktsordning och jämställdhet. De trycker på att prostitution är tätt sammanlänkat med människohandel, organiserad kriminalitet och våld och menar att den svenska sexköpslagen har fungerat relativt effektivt, särskilt i avskräckande och normativ mening. Bland de som ställer sig emot förslaget om att ta bort kravet på dubbel straffbarhet är synen på prostitution inte lika självklar. Trots att majoriteten av motståndarna är för en straffskärpning inom Sveriges gränser finns en tendens att prata om prostitution i termer av frivillighet. Majoriteten av debattörerna på motståndarsidan menar dock att sexköp är en omoralisk och oacceptabel handling, och menar likt förespråkarsidan, att prostitution är tätt sammankopplat med människohandel.

Förespråkarsidan använder sig generellt av starka värdeladdade ord, och menar att prostitution är en form av slaveri.

“Jag har många gånger sagt att detta är dagens slaveri och att det är vår skyldighet att värna alla dem som får illa och utnyttjas i prostitutionen och stoppa handeln med kvinnors och människors kroppar. Jag vill i den här kammaren säga att det betyder väldigt mycket. Jag tänker på alla de föräldrar som jag har frågat: skulle du vilja att ditt barn hamnade i prostitution? Jag har aldrig fått ett ja som svar på den frågan. Jag har alltid fått ett nej.” - V

“Människohandel, barnsexturism och prostitution visar på en omänsklig syn där individer betraktas som sexslavar som kan utnyttjas på en marknad. Varan eller offret kan återvändas om och om igen, vilket gör verksamheten oerhört inkomstbringande. I många länders lagstiftning är köparens behov överordnade den utnyttjades. Vi har ett gemensamt ansvar för att skydda såväl barn som vuxna mot prostitution.” - S

I ovanstående citat illustreras synen på prostitution, som beskrivs som dagens slaveri. Genom den retoriska frågan och användandet av starka värdeladdade ord försöker representanten från Vänsterpartiet förstärka sin tes om en utvidgning av lagen. Eftersom representanten utgår från att sexhandel och prostitution är dagens slaveri förstås en kriminalisering av svenskars sexköp utomlands som en del i arbetet mot slaveri och människohandel. En bestridning av förslaget kan därmed implicera en motsättning till ett vidare arbete mot slaveri. I den retoriska frågan intar representanten även ett slags föräldra-perspektiv och fokuserar på hur föräldrar till de som utnyttjas påverkas av deras barns situation, vilket kan tyckas vara ett märkligt fokus. Ett mer självklart perspektiv och fokus hade varit att lyfta hur de som utnyttjas ser på sin situation. Argumentet kan tänkas grundas i en tro på att detta perspektiv väcker starkare känslomässiga reaktioner bland åhörare och motdebattörer än frambringandet av den utnyttjades perspektiv.

Kontrasten mellan förespråkarna och motståndarna gällande synen på Sveriges ansvar blir även tydligt genom ovanstående citat. Medan Moderaterna och Kristdemokraterna talar om en utvidgning av lagen som ett uttryck för att "hjälpa andra kvinnor" och att bistå menar Vänsterpartiet och Socialdemokraterna att Sverige snarare har en skyldighet och ett ansvar att värma de som utsätts för prostitution. Detta kan till stor del bero på synen på prostitution som en form av slaveri. I ovanstående citat menar både Socialdemokraterna och Vänsterpartiet att prostitution handlar om en handel med den prostituerades kropp och är någonting som görs *mot* denna kropp. Socialdemokraterna menar att människorna inom prostitution blir till objekt eller "varor" inom denna handelsmarknad. Denna "vara" används av andra, snarare än av personen som kroppen tillhör. Genom att beskriva den prostituerade som en vara /kropp som "används" av marknaden och sexköparen reduceras den prostituerade till en endast en kropp samt implicerar att det inte finns någon frivillighet i den prostituerades situation.

"Det vi vill är att de kvinnor som har prostituerat sig mot sin egen vilja ska få skydd." - KD

"Det vi har som utgångspunkt är att vi vill att de ska känna att de har ett skydd, ett rejält skydd. Det är därför vi försöker lyfta den svenska sexköpslagen. Vi försöker också trycka på ett samarbete. Det räcker inte att Sverige har en fin lag på ett papper. Det gäller också att de kvinnorna också känner att de män som har köpt dem mot deras vilja ska få ett straff." - KD

Kristdemokraterna inleder sitt första anförande med att förklara att prostitution är en allvarlig form av förtryck och en människokränkande handling. Representanten menar även att människohandel bäst bekämpas genom att bekämpa prostitution, vilket till stor del kan relateras till förespråkarnas argument. Medan förespråkarsidan inte gör någon skillnad på hur den prostituerade har kommit in i branschen/ grunden för den prostituerades situation implicerar man i ovanstående uttalanden att skyddsgraden bör varieras beroende på om sexköpet är en frivillig överenskommelse eller inte. I KD:s resonemang beskrivs syftet med den potentiella lagutvidgningen vara att kvinnorna känner att de har ett skydd, snarare än en markering gentemot sexköparna att de har en skyldighet att avstå från att köpa sex utomlands, varefter fokuset hamnar på den prostituerade snarare än sexköparen. Den potentiella lagutvidgningen beskrivs även som effektlös, vars syfte att bringa kvinnor trygghet i vetskapen om att sexköparna ställs inför rätta som inte hade uppnåtts. Sveriges vetenskap om huruvida Sveriges- eller andra länders medborgare *känner* sig i relation till en lag kan dock tyckas vara en svår fråga att ställa, speciellt när fokuset ligger på brottsoffren och inte förövarna, vilket inte är fokus för lagen.

Centerpartiets syn på prostitution skiljer sig mellan två olika representanter. Den ena representanten är positiv till Sveriges sexköpslag, och menar att den generellt sett har verkat positivt. Den andra representanten menar att debatten om sexköpslagen frångår sexarbetarens perspektiv, och att den har lett till en förvärrad situation för de prostituerade. Representanten är den enda i debatten som konsekvent använder sig termen "sexarbete", vilket kan ses som ett starkt uttryck för representantens ställning. Representanten framför i början av sitt anförande att hen står i Riksdagen som en representant för sin egna hållning, och framför den politik som hen har gått till val på. Även om denna ledamot möjligtvis fick många röster i personvalet möjliggörs ledamotens diskursiva makt och voteringsmakt genom en status som representant för Centerpartiet. Att ledamoten därför har möjlighet att utnyttja den makt, som är möjliggjord endast genom tillhörandet av ett riksdagsparti, för att framföra sin personliga åsikt kan därför ses som olämpligt.

“I grund och botten har vi idag diskuterat på vilka sätt vi kan legitimera oss för varandra för att ha sex. Vi kan göra det genom att tycka om varandra eller genom att träffas tillfälligt på krogen. Men vi kan aldrig göra det mot ekonomisk ersättning om vi inte startar en filmkamera eller fotograferar det hela. Då är det helt okej.” - C2

“Det enda som har varit på tapeten idag är era moraliserande bedömningar av hur man har sex.” - C2

“Det kokar ned det till att vad man säger från Sveriges riksdag är att vuxna människor inte kan fatta beslut om hur och när de ska ha sex när det finns pengar inblandade.” - C2

I ovanstående citat beskriver representanten köp av sexuella tjänster i termer om att “ha sex” och frångår helt den typ av argumentation som övriga debattörer för. Ledamoten jämför sexköp med att vara kär och menar att vuxna människor är kapabla att själva avgöra hur man “har sex”, oavsett om detta sker mot betalning eller inte. Denna typ av argumentation implicerar att prostitution handlar om sexualitet eller sexuell lust. Att motsätta sig sexköp skulle alltså, utifrån ledamotens terminologi, vara som att motsätta sig en form av sex, vilket inskränker individens frihet och självbestämmanderätt. Därigenom beskrivs ett ställningstagande mot prostitution enbart handla om moral eftersom den prostituerade är en fri individ, med en rätt att fatta egna beslut; vilket implicerar att prostitution inte bara är ett uttryck för en form av “samlag” utan även att det är ett jobb som vilket annat, som sker på “frivillig” basis. På det sättet lyfter ledamoten debatten till en annan nivå; dels genom att normalisera sexköp men också genom att omdefiniera avstampet för samtalet. Då den ursprungliga diskussionen om sexköp utgick från en grundtanke om att sexköp är en form av övergrepp och en omoralisk handling reduceras debatten till en fråga om frihet, arbete och sexualitet. Användningen av termen “sexarbete” kan ses som en direkt kritik mot den svenska sexköpslagen; eftersom den inte gör det möjligt för den prostituerade att ha en laglig arbetsgivare. Genom att generalisera ämnet till någonting utöver prostitution och sexturism till en debatt om individens frihet utmålas förespråkarna av sexköpslagen som motståndare till individuell frihet och antas vilja begränsa eller reglera människans sexualitet. Det skulle även kunna implicera att de övriga debattörerna har en nedlåtande inställning till prostituerade. Medan den debatterande motparten anses grunda sina

åsikter på moral om sex, ser representantens den prostituerade som en fri och tänkande individ. Representanten säger sig även utgå från den prostituerades perspektiv och pratar om aspekter såsom socialförsäkring, pension och sjukvård. Ledamoten kan även anses tala utifrån ett perspektiv som beskyddare av den individuella friheten. Genom att hävda sig tala utifrån de prostituerades perspektiv reducerar representanten även den möjliga viljan att lämna prostitutionsmarknaden, eftersom det anses vara ett fritt val baserat på en fri vilja. Uppdelningen mellan frivillig och ofrivillig prostitution kan dock tyckas vara en irrelevant motivering till kritiseringen av sexköpslagen, eftersom utgångspunkten i lagen inte är utbudet (de som utnyttjas i prostitution) utan snarare efterfrågan (sexköparna, kopplarna, människohandlarna).

Representanten hänvisar även till forskning och menar att det inte finns någon oberoende forskning som visar på att de prostituerades situation har blivit bättre, med anledning av sexköpslagen. Hen hänvisar istället till dansk forskning, som visar på att "en förkrossande majoritet"⁴⁹ av de som säljer sex via nätet är män och menar att det, på grund av bristfällig forskning, inte går att säga hur det ser ut i Sverige. Den forskning som representanten redogör för säger i grunden ingenting som kan relateras till lagstiftning och prostitution eller konsekvenserna av en avkriminalisering/legalisering, varpå den inte stärker ledamotens implicita tes om att den svenska sexköpslagen bör likvideras. I uttalandet verkar representanten mena att man behöver utreda vidare om sexköp och prostitution via nätet. En mer naturlig argumentation hade därför varit att hänvisa till forskning om till exempel kvantiteten av sexköp på nätet, och inte om könsfördelningen (och därigenom inta ett perspektiv där mannen är i fokus, till skillnad från övriga debattörers fokus på kvinnan).

Information som stärker talarens tes beskrivs ofta överdetaljerat, menar van Dijk, som vidare hävdar att en av de mest slående former av över-detaljering är den irrelevanta, negativa kategorisering av andra aktörer, för att marginalisera deras åsikter och handlingar.⁵⁰ Centerpartiets representant kan inte sägas beskriva någon av den

⁴⁹ "I Köpenhamn pågår mycket forskning. Där kan man till exempel se att majoriteten som säljer sex är män. Unga män är i förkrossande majoritet bland dem som säljer sex på nätet, till både män och kvinnor. Hur det ser ut i Sverige vet vi inte eftersom det inte finns någon forskning. I utredningen, i propositionen och i utskottets betänkande gör man ett antagande. Man säger att den enskilda sexsäljaren ju måste ge sig till känna för att få kontakt med kunder. Därför har man gjort bedömningen att det inte har ökat. Hur har man gjort den bedömningen? Det finns inga som helst fakta bakom." - C2.

⁵⁰ Van Dijk, 1993, s. 275.

forskning som hen refererar till särdeles detaljerat. Emellertid lyfter representanten information som i grunden inte är relevant för tesen, utan tycks snarare ha som syfte att negativt utvärdera den svenska forskningen samt övriga debattörers omdöme. Den svenska utredningen sätts i en tydlig negativ kontext, där en minskning av prostitution inte anses vara ett tecken på en förbättring på situationen för de prostituerade. Det är vidare tydligt att representanten förnekar den utsatthet som övriga debattörer lyfter i beskrivningen av prostitution. Genom att därmed hävda att den fakta som övriga debattörer hänvisar till (utredningen) är falsk misskrediterar representanten övriga debattörer likväl som utredningen i sig.

“Bland siffrorna är det så otroligt många antaganden. Det enda konkreta är att gatuprostitutionen har minskat med 50 procent. Är det inte märkligt att inte 100 procent har försvunnit när vi har en lagstiftning som förbjuder gatuprostitution? [...] Ingen har med ett enda argument kunnat säga hur sexköpslagen har förbättrat situationen för Sveriges sexarbetare. Det har den definitivt inte gjort.” - C2

“Sexköpslagen är grunden väldigt bra. Men vi har också sett att den varken avskräcker tillräckligt mycket eller används tillräckligt mycket.” - KD

I ovanstående citat hävdar Centerpartiets ledamot att det inte finns någonting som styrker att sexköpslagen har förbättrat situationen för de prostituerade i Sverige. Ledamoten menar att den statliga utredning som ligger till grund för övriga debattörers positiva inställning till sexköpslagen inte är empiriskt grundad, utan full av antaganden. Det “enda” som utredningen visar på är att gatuprostitutionen har minskat med femtio procent. Genom ordval som “enda” förmedlar representanten att resultatet av utredningen är otillräcklig, och kritiserar vidare att lagen inte har fått en hundraprocentig efterlevnad. Detta kan man anta är en medveten hyberbol och inte ett tecken på ignorans, eftersom det hade förutsatt att representanten utgår från att effektiva lagar följs till hundra procent, varefter det inte hade funnits någon kriminalitet överhuvudtaget. Kristdemokraternas representant menar liknande att lagen varken avskräcker eller används i den utsträckning som anses tillräcklig, men att den i grunden är bra. Utifrån detta uttalande kan man anta att ledamoten menar att lagen fungerar som

ett uttryck för en moralisk ståndpunkt vilken hen delar, men att den är ineffektiv i rättsskipande mening. Inga av dessa påståenden är belagda.

5. Diskussion och slutsats

Ett genomgående problem i debatten är debattörernas olika syn på syftet med lagen; vilket resulterar i en diskrepans i synen på lagens effekt. Medan förespråkarna menar att lagen kommer att verka normativt, med ett syfte att förändra svenskars inställning till sexturism gör motståndarna uttryck för att bland annat avse att syftet med lagen är att hjälpa kvinnor i andra länder, förändra andra länders lagstiftning, tillförsäkra kvinnor att sexturister straffas och att förändra inställningen till prostitution bland andra länder och dess medborgare. Att göra detta anses inte vara möjligt eftersom Sverige beskrivs ha en unik syn på prostitution och kvinnor jämfört med andra länder, och en lagstiftning begränsad till Sverige. Motståndarna menar istället att Sverige ska jobba för att sprida den svenska sexköpslagen. Att både arbeta för en spridning av den svenska sexköpslagen samt utvidga den svenska lagen ses däremot inte som en möjlighet. Att sprida den svenska sexköpslagen hade även inneburit ett försök till en förändring i andra länders lagstiftning, varefter argumenten om andra länders oföränderliga inställning till prostitution kan tyckas motsägelsefulla.

Hotbilden konstitueras bland motståndarna till förslaget genom att, med ett närmast axiomatiskt antagande, beskriva lagens effekt; den saknar potential att effektivt nå ut över Sveriges landsgränser, men är determinerad att kränka de mänskliga rättigheterna för bland annat polska och ugandiska turister i Sverige. Därigenom drar motståndarna till förslaget fokus från offren för sexturism till offren för andra typer av brott, vilka beskrivs vara skyddade av grundläggande mänskliga rättigheter. Motståndarna hävdar även att det krävs en universell samstämmighet och att andra länder har lagfört brottet för att kunna frångå kravet på dubbel straffbarhet. En frångång på kravet om dubbel straffbarhet hade dock inte varit nödvändig om brottet i fråga hade varit lagfört i andra länder. Förespråkarna för förslaget refererar till de brott som man tidigare undantagit från kravet på dubbel straffbarhet, och menar att de är ett bevis på att en frångång på kravet på dubbel straffbarhet är möjlig. Motståndarna menar vidare att de brott är av högre straffvärde och att andra länders inställning då var i enighet med

Sveriges. Därigenom skiljer man på vuxen- och barnprostitution, vilket både MacKinnon och Ryan och Hall menar inte är det mest effektiva sättet att motarbeta sexuell exploatering.

Vissa debattörer hävdar dock att de flesta svenska sexturister får lida för konsekvenserna för sitt sexköp. Om detta hade varit fallet hade argumenten om Sveriges unika syn på prostitution i jämförelse med andra länder varit obefogad. På grund av svårigheterna med uppföljningen av lagen ignorerar motståndarna de argument som förespråkarna framför om lagens normativa och moraliska verkan. Samtidigt säger man sig vara positivt inställd till den svenska sexköpslagen, som till exempel Kristdemokraterna beskriver som en moralisk ståndpunkt och ett uttryck för det svenska idealsamhället, men ineffektiv i rättsskipande mening.

Samtidigt som de flesta, förutom Centerpartiet, menar att sexköpslagen är ett uttryck för ett idealsamhället råder en tveksamhet gällande synen på prostitution. Debattörernas inställning till prostitution kan generellt sett ses som ett uttryck för vad Samarasinghe kallar den abolitionistiska inställningen, där sexköp ses som en omoralisk och oacceptabel handling som bör motarbetas, eftersom det är ett uttryck för ojämlika maktrelationer.⁵¹ Relationen mellan människohandel och prostitution påpekas flera gånger i debatten, både från motståndar- och förespråkarsidan. Man påpekar bland annat att den svenska sexköpslagen har verkat förebyggande, både gällande prostitution och människohandel. Både Socialdemokraterna och Vänsterpartiet beskriver prostitution som en form av slaveri. Det finns dock en tendens att tala om kroppen som skild från individen, där prostitution är någonting som görs *mot* kroppen. Starka värdeladdade ord använd i beskrivningen av prostitution; såsom "sexslaveri".

Både Kristdemokraternas och Centerpartiets representanter talar dock om prostitution i termer av frivillighet, vilket inom det abolitionistiska perspektivet inte är intressant; eftersom grunden till prostitution anses vara ojämlika maktförhållanden. En av Centerpartiets representanter visar på en starkt kritisk inställning, inte bara till förslaget om en kriminalisering utomlands, utan till den svenska sexköpslagen överlag och kan snarare relateras till Samarasinghes definition av "labour approach".⁵² I ledamotens anförande reduceras grunden för debatten till en fråga om

⁵¹ Samarasinghe, 2007, s. 31.

⁵² Ibid, s. 30.

självbestämmande och individuell frihet, varpå kritiska perspektiv som utmanar prostitution på andra teoretiska plan osynliggörs. Det största problemet med prostitution, verkar enligt representanten vara de stigmatiseringen av den prostituerade. Enligt O'Connell Davidson kan denna tankegång sättas inom en bredare liberal inställning till arbete och frihet där den prostituerade utför ett sexuellt arbete, varpå kroppens del (som enligt O'Connell Davidson menar är en grundläggande anledning till sexköpet) i det sexuella utbytet ignoreras.⁵³

Debatten kan ses som en ideologisk kamp mellan förespråkarsidans diskurs om ojämlika maktförhållanden och allas lika värde och motståndarnas argument om internationella rättsprinciper. Splittringen mellan blocken förstärks genom sättet på vilken man argumenterar, då Allianspartierna generellt sett framställer förespråkarna som ignoranta och oförmögna att se de påstådda konsekvenserna av en lagutvidgning, medan oppositionen implicerar att motståndarna inte tillräckligt högt värderar alla människors lika värde. Diskrepansen gällande synen på Sveriges ansvar illustreras tydligt även genom ordval. Medan förespråkarna menar att Sverige har en "skyldighet" att värna om alla prostituerade, oavsett nationalitet, pratar motståndarna i termer av att "hjälpa andra kvinnor". Därigenom ses lagförslaget som ineffektivt, eftersom en begränsning av svenska sexturister inte kommer att förändra dessa kvinnors situation. Argumenten kan dock tyckas märkliga, med tanke på att den svenska sexköpslagen har ett exklusivt fokus på sexköparen. Hur effektiv lagen hade varit utomlands, eller i Sverige för den delen, om syftet hade varit att "hjälpa" de prostituerade går därmed inte att svara på, eftersom lagens syfte är att verka avskräckande och förhindra sexköparna⁵⁴, snarare än att direkt bistå eller hjälpa de prostituerade. Fokuset hamnar därmed på prostituerade och inte sexköparen, varpå argumenten kan ses som ett resultat av en brist på relevant information.

Oavsett huruvida lagen har en möjlighet att verka normativt eller rättsskipande upprätthåller och reproducerar motståndarnas diskurs en samhällelig kognition om turism där människans skyldigheter reduceras och fixeras vid territorium. Ryan och Hall beskriver semestern som en period som sanktioneras som en friskrivning från medborgarens traditionella roll i samhället och skyldigheter som där tillkommer.⁵⁵

⁵³ O'Connell Davidson, 2014, s. 519.

⁵⁴ SOU 2010:49, s. 13.

⁵⁵ Ryan & Hall, 2008, s. 14.

Problematiken i debatten reduceras, från motståndarnas sida, till en fråga om andra länders kulturella och politiska ställningstaganden, vilka den svenska turistens skyldigheter fixeras vid. Eftersom andra länders syn på prostitution beskrivs vara vitt skild från den svenska inställningen, har svenska medborgare därmed ingen skyldighet att avstå från valet att köpa sex utomlands. Detta trots sambandet mellan prostitution och människohandel⁵⁶; ett brott redan undantaget från kravet på dubbel straffbarhet. Argumenten bidrar på så vis även till ett upprätthållande av “vi” och “dem”, vilket van Dijk beskriver vara det främsta sättet att upprätthålla en maktposition. Paradoxalt nog motiveras debattörernas ställningstaganden, delvis från båda sidor, genom en hänvisning till allas lika värde. Diskursen implicerar dock *de facto* att människans skyldigheter gentemot andra, begränsas till hur den stat vars territorium man infinner sig på ser på vad som är rätt eller fel, straff- eller inte straffbelagt.

Fem olika diskurser har identifierats i texten. En juridisk diskurs, en hotbildsdiskurs, en rättighetsdiskurs, en frihetsdiskurs samt en suveränitetsdiskurs. Som konstaterat har ledamöterna extensiv tillgång att medverka i debatten. De har också en stor möjlighet att bli hörda och påverka den samhälleliga kognitionen. Många motsägelser blir tydliga i studerandet av debatten, vilket visar på en tveksamhet eller brist på relevant information. Många värdeladdade ord och kontrasterande jämförelser används, vilka kan fungera som retoriska knep för att vinna medhåll och stöd. Genom att till exempel hävda att de flesta svenskar som åker utomlands och köper sex vidkänns konsekvenserna för sexköpet, definierar man den rådande situationen som oöverhängande, vartefter man även kan (re)producera en social inställning där sexturism inte anses vara ett kritiskt samhällsproblem. Genom att vidare uttrycka sin sympati för förslaget, för att samtidigt peka på lönlösheten, omöjligheten och faran i en lagutvidgning tillåts ledamöterna argumentera för Sverige inte ska frångå kravet på dubbel straffbarhet gällande sexköp, utan att direkt säga att det är acceptabelt att köpa sex utomlands. Detta skulle kunna leda till en vidare inställning att situationen med sexturism inte är något som individen, eller den enskilda staten kan förändra. Genom att upprätthålla ett “vi” och “dem” perspektiv, (re)produceras en diskurs vilken medför en social ojämlikhet där svenskar inte har samma skyldigheter gentemot “dem” som gentemot andra svenskar.

⁵⁶ MacKinnon, 2011, s. 299-309.

Referenser

Charlotta Holmström & May-Len Skilbrei (red.), 2008, "Prostitution i Norden", TemaNord 2008:604, Nordiska ministerrådet, Köpenhamn.

MacKinnon, A. Catharine, 2011, "Trafficking, Prostitution, and Inequality", Harvard Civil Rights-Civil Liberties Law Review, Vol. 46, s. 242-309.

O'Connell Davidson, Julia, 2002, "The Rights and Wrongs of Prostitution", Hypatia, Indiana University Press, Vol. 17, nr. 2, s. 84-98.

O'Connell Davidson, Julia, 2014, "Let's go outside: bodies, prostitutes, slaves and worker citizens", Citizenship Studies, Public Affairs Index, Vol. 18, nr. 5, s. 516-532.

Ryan, Chris & Hall, Colin Michael, 2001, *Sex tourism: marginal people and liminalities*, Routledge, London.

Samarasinghe, Vidyamali, 2007, *Female sex trafficking in Asia : the resilience of patriarchy in a changing world*, Routledge, New York.

van Dijk, Teun. A. 1993, "'Principles of Critical Discourse Analysis'. Discourse and Society", London, Sage Publications, vol. 4, nr. 2, s. 249-283.

World Tourism Organization (UNWTO), "Tourism and the Sustainable Development Goals", 2015, Spain, Madrid, [hämtad: 5015-12-28]
<http://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284417254>

Offentligt tryck

Regeringskansliet, "Lagföring i Sverige av sexköp utomlands ska utredas", 30 januari 2015, [hämtad 2015-12-28],

<http://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2015/01/lagforing-i-sverige-av-sexkop-utomlands-ska-utredas/>.

Riksdagens protokoll 2010/11:101, Torsdagen den 12 maj 2010, 7 § “Skärpt straff för köp av sexuell tjänst”, [hämtad 2015-12-28], http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Kammaren/Protokoll/Riksdagens-protokoll-2010111_GY09101/

SOU 2010:49, “Förbud mot köp av sexuell tjänst. En utvärdering 1999-2008.”, Elanders Sverige AB, Stockholm, [hämtad 2015-12-28], <http://www.regeringen.se/contentassets/2ff955c847ed4278918f111ccca880dd/forbud-mot-kop-av-sexuell-tjanst-en-utvardering-1999-2008-sou-201049>